

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗ

Η ΖΩΗ ΣΤΟ ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΟ

ΤΟ ΠΑΣΧΑ

(Η άρχή του στο περασμένο φύλλο).

Ἄλλὰ τὴν ὠμορφιά τὴν ἀψογή καὶ τὴ χάρη τὴν ἀνεπιτήδευτη κρύβουν τὰ μεγάλα ὀπωσθήποτε δημώδη τραγούδια μας, ποῦ δὲν εἶναι παρά γεμάτα ἀπλότητα καὶ ζωὴ ἐρωτικά δηγήματα, μὲ πλοκὴ τεχνικὴ καμωμένα (1). Ἀδύνατα, ὅταν τ' ἀκούς ἀπὸ τὰ κορίτσια μας νὰ ψάλλονται, νὰ μὴ σὲ καταλάβῃ κάτι σὰ μεθύσι καὶ νὰ μὴν κοιτάξῃς τὸν καταγάλανον οὐρανὸ ζητώντας μὴν ἐλπίδα σου ποῦ χάθηκε. Γιὰ νὰ μὲ πιστέψετε σὺς φέρνω ἐδῶ ἕνα κομμάτι ἀπὸ ἕνα δημοτικὸ τραγούδι μας, χωρὶς μουσικὴν, χωρὶς κορίτσια χορεύοντας νὰ τὸ τραγουδοῦν καὶ χωρὶς τὸ μυστήριον ποῦ τοῦ δίνει τὸ περιβάλλον,—ἕνα ξερὸ κομμάτι τραγουδιοῦ, ἕνα σκελετὸ, νὰ πῶ καλύτερα.

Καὶ παίρνω τὸ στρατι-στρατι,
γαρουφαλιά μου φουντωτή,
στρατι τὸ μονοπάτι.

Βάνανα πῶχει ἡ ἀγάπη!

Τὸ μονοπάτι μ' ἔβγαλεν.

— ἡ ἀγαπῶ μ' ἐτρέλλανε —

στὴς ἀγαπῶ τὴν πόρτα,

ποῦ τὴν ἤξερα ἀπὸ πρῶτα.

Βρίσκω τὴν πόρτα σφαλιστὴ

— κλάψετε φίλοι μου πιστοὶ —

καὶ τὰ κλειδιά παρμένα.

Ὁχι! ἀλλοίμονο σ' ἐμένα.

Καὶ τοὺς γειτόνους ἀρωτῶ,

Ποῦνεν ἡ νέα π' ἀγαπῶ;

— Μέτα 'ναὶ καὶ κοιμάται

καὶ ἐμένα συλλογᾶται.

(1) Εἶναι γνωστὸ πῶς καὶ στὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχαν τέτοια δημοτικὰ τραγούδια καὶ μῦθοι. Πρῶτα-πρῶτα ὁ Στράβωνος ἔχοντας αὐτὰ ὑπ' ὄψην, παρουσιάζει ἑμμετρα πρωτότυπα ἐρωτικὰ δηγήματα στὴν Ἑλληνικὴ φιλολογία. (βλ. Ἑλλ. Γραμματολ. C. O. Müller' μτφ. Δ. Κυπριανοῦ κεφ. 18' σελ. 344).

πῆρε αὐτὸ τὸ χρῶμα τ' ἀμφίβολο, ποῦ καθίζει στὴν ψυχὴ ἢ θωριά του σὰ νεκροσάβανο;

Ποῦ εἶμαι; ἄρχισα νὰ σκέφτωμαι καὶ πάλι. Εἶμαι ζωντανὸς ἢ πεθαμένος; Ὁ κόσμος αὐτὸς εἶν' ἕνας κόσμος νεκρωμένος; Εἶναι ὁ τόπος τοῦ θανάτου, ποῦ βρέθηκα πρὶν τὸ καλονοιώσω; Ἐφερα δλόγυρά μου ἀπελπισμένη ματιά. Κύταξα τὸν οὐρανὸ παρακαλεστικά. Θέλησα νὰ κλάψω. Δάκρυα δὲν κατέβηκαν στὰ μάτια μου. Θέλησα νὰ φωνάξω. Δὲν ἄκουσα καὶ τὴ φωνή μου. Φόβος φριχτὸς μὲ πῆρε. Ἐσκυψα σὰ νῆελα νὰ ζητήσω βοήθεια ἀπὸ τὸ χῶμα. Γονατιστὸς ἄρχισα νὰ σκάθω μὲ τὰ νύχια. Ἐσκαθα μὲ δύναμη, μὲ λαχτάρα, χωρὶς νὰ ξέρω καὶ γιατί. Κι' ἀπορούσα πῶς δὲ μάτωνα τὰ χέρια μου. Τὸ χῶμα ἦταν δλόστεγνο, τριμμένο ἴσα μὲ κάτου, ὅσο κι' ἐν προχωροῦσα. Πόσο δούλεψα; Ἄνατριχάσα ὅλος ἄξαρνα. Μιὰ φωνὴ ἔβγαине ἀπὸ κάπου, κ' ἐγὼ δὲν ἐνοιωθα ἀπὸ ποῦ.

Ἦταν βαθεῖα κι' ἀπόκουρη, σὰ φωνὴ ἄλλου κόσμου. Γνώρισα τὴ φωνή μου! Τί τρομάρα!

— Ἐλα! Φτάνει ἡ δοκιμὴ! Γύρισε στὴ ζωὴ!

Ἐβγαλα ἕνα βόγγο τρομασμένον ἀπ' τὰ στήθια.

Ὅλα εἶχαν ἀφανιστῆ.

Γ. ΒΑΣΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

Τ' ΟΝΕΙΡΟ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ

Ποιὰ κλίση μπρὸς μου ἀπλώνεται, ποῖος ἥλιος ψηλά φέγγει!
Θρέμμα τοῦδ' οὐνοῦ καὶ τοῦ νοῦ σὲ ποιοὺς τόπους μὲ φέρνει,
Κήπους μπροστὰ μου ὄλο θωρῶ καὶ μύριες πεταλοῦδες
Στολιδία του ὀλοζώντανα. Ἄχι! πὲς μου ποῦ μὲ σέρνει!

Ὅ! κύκνε σὺ, γλυκῶνε, στὴς ὀμορφεῖς τὴ λῆμνη,
Παρθένα, μὲ τ' ἀθάνατο νερὸ τῆς σὺ λουσιμένη
Ποῦ μὲ θωρεῖς τόσο γλυκὰ, ἐσὺ τὸ ξέρεις, πὲς μου,
Ποῦ εἶμαι καὶ ποῦ βρίσκουμαι, ὦ κόρη ζηλεμένη!

«Σ' ἐδύξαξα, δὲ μὲ θωρεῖς, μὲ τὸ δικό μου γάλα
Οἱ δυὸ καρδιές μας, ἄκουσε, ἔχουν τὸν ἴδιον χτύπο,
Τ' ὄνειρο δῶ δὲ σ' ἔφερε, ἐγὼ σ' ἔχω φερμένο
Τὰ λούλουδα νὰ μυριστεῖς στοῦ ἔρωτα τὸν κήπου»

ΣΙΚΦΡΙΑ

ρος τῆς εἰκόνας ὁ Τιτᾶνας μπρὸς σ' ἕνα ἀνθρώπινο σκέλεθρο, μὲ τὸ σφυρὶ καὶ τὸ σμιλᾶρι ἀκόμα στὸ χέρι, ἐκαθότου πάνου σ' ἕνα βράχο συλλογισμένος, ἐπιθυμῶντας νὰ δώσει ζωὴ στὸ πλάσμα του. Στὰ πόδια του ἦταν πλαγιασμένη ἡ Γῆς μὲ τὸ κέρατο τῆς ἀφρονίας, ἀκουμπισμένη στὸν ἀριστερὸ τῆς ἀγκῶνα καὶ κοιτάζοντας τὸ νέο δημιουργὸ κατὰ μματα ἕνα ἄρμα μὲ τέσσερα ἄτια ἐδιάβαινε στὰ ψηλά καὶ μέσα ἦταν ὁ Ἥλιος μὲ τὸ ἀχιτιδοστέφανό του. Ἡ Ἄθηνά μὲ τὴν κουκουβάγια σιμὰ τῆς ἐστεκόνταν ὀρθή πίσω ἀπὸ τὸν Προμηθεῖα κι' ἀπλωνε τὸ χέρι τῆς πάνου στὸ σκέλεθρο. Μία πέτρινη γραμμὴ ἐχώριζε τὴν πρώτη τούτη σκηνὴ ἀπὸ τὴ μεσινή ὅπου ἕνας ἄντρας καὶ μία γυναῖκα κατὰ γυμνοὶ ἐκοίταζαν ἀνήσυχτοι τὸν οὐρανὸ ἦταν τὰ καινούρια πλάσματα τοῦ Τιτᾶνα, ποῦ τοῦ συνόμοιαζαν στὴ μορφή, ζωντανεμένα ἀπὸ τὴν τέχνη του καὶ τὸ βαθύ συλλογισμό του. Μὰ ἦταν πλάσματα ἀδύνατα γεννημένα γιὰ τὸν πόνο, ἀνήμπορα γιὰ τὴ δύσκολη ζήση, ποῦ τοὺς εἶχε ἐτοιμάσει στὴ γῆς τῶν θεῶν ἡ Ζήλια· μπροστὰ τοὺς ἐστεκόντου ὁ Τιτᾶνας μεγάλος πρεπὸς θέλοντας νὰ βοηθήσει· κ' ἐκρατοῦσε ἕνα στρυμᾶρι βγάζοντας σπῆδες ἀπὸ κείνο· παραπέρα πάνου σ' ἕνα βωμὸ ἐκαίονταν ἡ θυσία ἐφεγγε ἡ σιὰ, ἡ κίττα κάθε τέχνης, πιστὴ συντρόφισσα καὶ φιλε-

νάδα τοῦ ἀνθρώπου. Πάνου ἐπετοῦσαν Νεραΐδες καὶ Νύφες κ' ἐκοίταζαν μὲ θαυμασμὸ τὸν καινούριο κόσμον· στὴ μέση ἦταν ὁ Δίας ἀγριεμένος μὲ τὸ φοβερὸ του ἀστραποπέλεκτο στὸ χέρι· στὴν ἀκρὴ ἐκοίτοντο τὸ πρῶτο πλάσμα τοῦ Προμηθεῖα νεκρὰ γύρου στὸ λείψανο ἐκλαίγαν οἱ τρεῖς Μοῖρες μὲ σκεπασμένο πρόσωπο· καὶ μικρὰ παιδιὰ δλόγυμνα ἡ ψυχὴ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου βγαίνοντας ἀπὸ τὸ νεκρὸ στόμα ἐπαίρνε τὸ πέταμά τῆς πρὸς τὸν αἰθέρα. Στὴν τρίτη σκηνή, τὴν ὕστερη, ποῦ ὅμοια μία πέτρινη γραμμὴ τὴν ἐχώριζε ἀπὸ τὴ δεύτερη, ὁ Τιτᾶνας ἐραίνονταν δεμένος σ' ἕναν ἄγριο βράχο, μὲ ὀρθάνοιχτο στόμα, μ' ἕνα ὄρσιο ματωμένο, ποῦ ἐβύθιζε τὸ κεφάλι του στὰ θάνατα σπλάχνα. Ἡ ψυχὴ τοῦ πεθαμένου ἀνθρώπου ἦταν σιμὰ του· πάνουθε ἀπὸ τὸ βράχο οἱ Ὀκεανίδες τὸν ἐπαρηγοροῦσαν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ θεοὶ πολλοὶ καὶ θεῖς ἐτήραζαν τὴν τιμωρίαν καὶ βλέμμα σπλαχνιστικὸ καὶ στὸ ὕστερο ὄρθος καὶ μεγάλος ἐφανερονόταν ὁ Ἡρακλῆς μ' ἕνα τενωμένο δοξάρι, σκοπεύοντας τὸ φοβερὸ ὄρσιο γιὰ νὰ λεφτερώσει τὸν τυραγνισμένον.

Ἡ γῆς τοῦ ἀργαστηριοῦ ἦταν στολισμένη μὲ μωσαϊκὰ καὶ ἡ οὐρανία ἔλαμπε ἀπὸ τὸ χρυσάφι. Στὸ βάθος τῆς αἰθούσας σ' ἕναν πορφύρεον θρόνον ἐκαθότου ὁ ζωγράφος ντυμένος μὲ πλοῦσια ἀσια-

— Κόρη, ἐν κοιμᾶσαι ἐύπνησε,
κι' ἐν κάθεσαι ἔβγα, δέ με,

ἔβγα καὶ χαϊρέτησέ με.

Κι' ἐν εἶσαι μὲ τὴ μέννα σου,

πάρε κ' ἐμέν' ἀντάμα σου,

γιὰ μὲ τὸν ἀερόφο σου,

πάρε μ' ἀγαπητικὸ σου.

Κι' ἐν εἶσαι μὲ τὸν κύρη σου,

πάρε με νοικοκύρη σου

γιὰ μ'... ἄλλο παλληκᾶρι,

κιτρολεμονιῆς κλωνάρι... 2)

Ὁ κόσμος ἀφήνει τὰ καφενεῖα καὶ τίς ταβέρνες νῆρθη νάκουση τὰ κορίτσια μας, ποῦ ἡ λαλιά τους λὲς καὶ κάνει καινούργιαν ἀνάστασι τῆς ἀγάπης, τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔρωτα στὴς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων. Οἱ γονεῖοι τῶν κοριτσιῶν καμαρώνουν τὰ παιδιὰ τους, ποῦ ὀλόχαρα δὲν κουράζονται νὰ χορεύουν, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον παρακινοῦν ἡ κάθε μιὰ τὴν ἄλλη νὰ χορεύουν καὶ νὰ τραγουδήσουν πὶὸ πολὺ, ἐνθουσιούμενες πῶς ἡ Πασκαλιά θε' ἄργησῃ νὰ τίς ἀφήσῃ νὰ φύγῃ.

ἘΧορέψετε καλὰ-καλὰ, κουντοῦρες μὴ λυπάστε,
θε νὰ περάσῃ ἡ Πασκαλιά καὶ θε νὰ το θυμάστε».

Γ'

Τὴ δευτέρῃ καὶ τρίτῃ μέρῃ τῆς Λαμπρῆς οἱ νιόπαντροὶ πρέπει νὰ «κάμουν τέντα». Κ' εἶν' αὐτὴ ἡ τέντα μιὰ σκηνὴ καμωμένη ἀπὸ ἕνα παννὶ κκραβίσιο δεμένο πάνου σ' ἕνα κουπί ἢ σὲ κανένα πινό· κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν τέντα, ποῦ θὰ στήσουν σὲ καμιά γωνιά τῶν «Χωραφιῶν», θὰ καθίσῃ ὁ νιόγαμπος κ' ἡ νύμφη κι' ὄλοι οἱ συγγενεῖς τους κ' ἐκεῖ θὰ φῶν τὰ πασκαλιάτικα, θὰ πιοῦν στὴν αὔγειά τοῦ Χριστοῦ, θὰ εὐθυμήσουν. Οἱ σκηνεῖς αὐτὲς σοῦ θυμίζου τὴ «σκηνοπηγία τῶν Ἑβραίων» καὶ τίς σχετικὲς γιορτὲς τους. Κι' ἀκούς τὸ τραγούδι τους νὰ χαϊδεύῃ τὸ παννὶ καὶ τὰ στεῖτα τους—τάθῳα καὶ ἐξυπνώτατα χωρατὰ τους—νὰ σκορπίζου γύρω γέλοια, καὶ τάνέκδοτὰ τους νὰ καλοῦν κάτω ἀπ' τὸ παννὶ τὴν περυγοφόρα χαρά. Σ' ἄλλη τέντα βρέπεις χορὸ, σ' ἄλλην ἀκούς τραγούδια, σ' ἄλλες ἀφουκρά-

(1) Τὰ πειότερα ἔθνη μὲ τὰ τραγούδια, λόγια, παραμύθια, παροιμίαι, προλήψεις κ' αἰνίγματα τοῦ νησιοῦ μας, μ' ἀγάπην ἐμάζεψε κ' ἐδημοσίεψε σὲ πρῶτα περιοδικὰ ὁ πατριώτης μου κ. Ἄχ. Σ. Διζμαντάρης.

Β'

Ἐνας σκλάβος πλουσιοντυμένος ἐμπῆκε χωρὶς κρότο στὰργαστήρι καὶ στὰθηκε σιμὰ στὸ ζωγράφο προσμένοντας μὴ τολμώντας νὰ τὸν ἀνησυχῆσει. Ἦταν ὁ πορτάρης. Σὲ καμπόσο ὁ Ἀπελλῆς κοπιασμένος ἀφῆσε τὰ χρῶματα, ἐσηκώθηκε γιὰ νὰ παρατηρήσει τὴν εἰκόνα, κ' ἐχαμογέλασε εὐχαριστημένος. Βλέποντας κι' ὄλας τὸ σκλάβο του τὸν ἐρώ-

ζεσαι κανένα βιολί να γλυκαίνει τις ψυχές. Οί ναυτικοί—πρέπει να τὸ πιστέψετε—ἀγαποῦν μὲ πάθος τὴ μουσικὴ καὶ μποροῦν νὰ σοῦ χαρίσουν ὅ,τι ἔχουν, ἀμα τοὺς παίζεις τεχνικὰ κανένα μεθυστικὸ κομματάκι στὸ βιολί. Κ' ἡ καθεμιά δοξαριά καινούργιο πονόψυχο γεννᾷ στὴν καρδιά τους καὶ νέα ὄνειρα γεννᾷ στὶς ψυχές τους, ἀπὸ ἔρωτα καὶ θάλασσα ὑφασμένα. Θὰ γλεντήσουν ἴσαμε τὸ βασίλειμα τοῦ ἡλίου κ' ἔπειτα θὰ πῶν στὰ σπιτάκια τους μὲ τραγουδάκια.

Τὴ Λαμπρὴ, μόνον τάνυπαντρα κορίτσια μας δὲν πῶν στὰ «Χωράφια». Αὐτὰ διασκεδάζουν ἀλλιώτικα. Κάμουν στὰ ἔρμα αὐτὲς τὶς ἡμέρες σοκάκια τους καὶ στὶς αὐλὲς τους κούνιες γιὰ νὰ τραγουδήσουν. Κι' ἂν τύχη νὰ σὲ παρακινήσῃ κανένα αἴστημα γλυκὸ ν' ἀφήσῃς τὰ «Χωράφια» καὶ νὰ πῶς μέσα στὶς γειτονιές, σὲ κάθε βῆμά θ' ἀκούς κ' ἕνα νέο ρυθμὸ, σὲ κάθε γειτονιά καὶ νέο τραγουδί, σὲ κάθε αὐλὴ καὶ καινούργιο μέλος.

Δ'

Τὴ «Λαμπρὴ Τετράδη» περιδιαβάζοντας τὰ «Χωράφια» οὔτε κόσμος θὰ δῆς, οὔτε κορίτσια, οὔτε κίνηση, οὔτε τέντες. Ἡ τρίμερη Πασκαλιά πάει καὶ πάει. Μονάχα θωρεῖς μερικούς νὰ χαλοῦν τὰ προσωρινὰ κι' ἄχρηστα πιά καφενεῖα τους, ἄλλους τὶς ταβέρνες τους, κι' ἄλλους τὰ ζαχαροπλαστεῖα τους, καὶ νὰ κουβαλοῦν τὰ ξύλα καὶ τὰ καραβόπανα, ποῦ τὰ σκέπαζαν, καὶ νὰ τὰ φέρνουν στὰ μέρη τους. Τὰ ναυτοπούλα μας ἀπὸ τὴν αὐγὴ ξυπώντας τρέχουν στὰ καράβια τους κι' ἀρχίζουν τὸ αἶγρια λίσσα, ἔγρια μόλα. γιὰτὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἡμέρα συνήθως ἀρχίζουν νὰ φεύγουν τὰ καράβια μας στὸ ταξίδι, ἀφήνοντας τὸ λιμάνι μας, ποῦ μὲ τὴν ἀγάπη τὰ κρατοῦσε στὸν κόρφο του ὅλο τὸ διάστημα τοῦ χειμῶνα.

Καστελλόριζο

Μ. Γ. ΠΕΤΡΙΑΝΗΣ

Η ΤΡΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ

Τὴν τρανταφυλλιά μου τὴν καημένη! Πόσο ἡ καρδιά μου οἰοκλαίει. Τὴν ἤξερα φουντωτοῦλα, δολοφράσινη, μὲ τὰ ὄμορφα τῆς μπουμπουνάκια σ' ἕνα μικρὸ περιβόλι. Συχνὰ πηγαιναμε. Ἄμα φτάναμε, λειοῦσα ἀπὸ τὴ χαρὰ μου ποῦ τὴν ἔβλεπα, ἔσκυβα,

τῆσε: — «Τί εἶνε, Θεόπομπε;»

«Κύριε» ἀποκρίθηκε ὁ δούλος μὲ σέβας «στὸ θυρῶνα ἕνας ζωγράφος προσμένει ποθώντας νὰ ἴδῃ τὸ πρόσωπό σου. ἦρθε ἀπὸ τὴ Ρόδο, λείει, τὸνομά του εἶναι Πρωτογένης».

«Εἶνε ἀγαπημένος ἀπ' ὅλες τὶς Μοῦσες, ἄς ἴρῃσι» ἀποκρίθηκε ὁ Ἀπελλῆς χαμογελώντας. Καὶ μὲ βαρὺ περπάτημα ἦρθε πρὸς τὴ μπασιά, ποῦ τὴν ἀνοίξε ὁ σκλάβος ἀφίνοντας νὰ διαβῇ ἕνας ἄντρας μισόκοπος ταπεινὸς στὴ ντυμασιά, ποῦ ἐφαινότου ὅμως τεχνίτης. Ὁ Ἀπελλῆς ἐπρόβαλε τὸ χέρι καὶ ὁ ἄλλος σκύφτοντας λίγο τὸν ἐχαίρετῆσε λέγοντας:

«Χαῖρε νομοθέτη τῆς τέχνης».

«Τοὺς αἰώνιους νόμους τῆς τέχνης» ἀπάντησε ὁ Ἀπελλῆς «δὲν τοὺς εὗρηκε κανένας ἀκόμα οὔτε ὁ ἴδιος ἐγὼ. Ἡ τέχνη εἶνε τὸ μεγάλο μυστήριον ἡ τελειότητά της εἶνε ἀφτασθη, τὸ κατέχεις καλῆτερά μου, Πρωτογένη. Ἄλλὰ κάθισε». Κ' ἴτσι λέγοντας τὸν ἔβαλε νὰ καθίσει σ' ἕνα ἀνάκλιτρο κάτουθε ἀπὸ τὸ ἀνάγλυφο τοῦ Λύσιππου κ' ἐκάθισε κι' ὁ ἴδιος σιμά του. «Ἡ ἀξιάδα σου» ξακολουθῆσε σκεπτικὸς ὁ Ἀπελλῆς «μικρότερη δὲν εἶνε ἀπὸ τὴ δική μου, κι' ὅμως δὲν ἀποφασίζεις παρὰ μὲ μεγάλη δυσκολία ν' ἀπαφήκεις τὸ χρωστῆρα, ὅταν ἡ εἰκόνα εἶνε τελειωμένη».

τὴ χἀιδενα, τὴν καμάριονα, μὲ πόνο τὴ φιλοῦσα καὶ μ' ἐβλάβεια μύριζα τὰ μικρὰ τραντάφυλλά της.

Ἔστεγ' ἀπὸ καιρὸ, σὺν ξαναπήγα, βλέπω τὴ θεοῦλα της ἔρημη· ἡ τρανταφυλλιά μου ἔλειπε. Ὁρα κἀθησα ἐκεῖ μὲ τὰ μάτια βουρνωμένα. «Ποῖο χέρι κακὸ, τῆς ἔλεγα, σὲ ζήλεψε καὶ σοῦ στέρησε τὴ γλυκειὰ σου ζωὴ; Τώρα ποῦ δια ἀνθίζουν, δια χαίρουνται τὴ γλυκειὰ μας τὴν ἀνοιξη, σφιχταγκαλιασμένα, ροδοκόκκινα, σὺ ἀπὸ τὴ συντροφιά τους λείπεις.

«Οἱ συντροφισσές σου οἱ πεταλοῦδες ποῦ σὸγκάλιαζαν καὶ σὲ χἀιδεσαν μὲ τὰπαλά φτερά τους, δὲν ἔρχονται πιά. Τῶνισαν κι αὐτὲς πὼς σὲ χἀσανε γιὰ πάντα».

Κ' ἔφυγα μὲ βαθειὰ λύπη, ἀναθεματίζοντας τὸ ἄπονο χέρι ποῦ τὴν ἔκοψε.

Κ. Δ. Τ.

ΤΟ ΡΟΜΑΝΤΣΟ ΤΗΣ ΜΟΝΑΞΙΑΣ*

Δὲ ξέρω ἂν κανένας ὡς τώρα ἀνήθηκε στὸ Σοφοκλῆ τὴν τιμὴ τοῦ πρώτου ρομπισωνιστῆ.

Στὸ Φιλοχτήτη ποῦ οἱ Ἀχαιοὶ κουρασμένοι ἀπ' τὰτέλειωτα παράπονα του ἀφῆσαν στὸ ἔρημο κι' ἀκατοίκητο ἀκρογιάλι τῆς Λίμνος, ὅπου μονάχος κι' ἄρρωστος κι' ἀπ' ὅλα στερημένος μόλις κατὰφερνε νὰ ζῆ σαῖτεῦοντας τὰ πετούμενα περιστέρια, κι' ὅπου μὲς' στὴ σπηλιὰ μιά στρώση ἀπὸ φύλλα εἶχε γιὰ κρεβάτι κι' ἀπ' τὶς σπίνθες ποῦβγαζε τρίβοντας πέτρα στὴν πέτρα ἀναθε τὰ κλήματα ποῦχε μαζώξει στὸ βαρὺ χειμῶνα, σ' ἐκεῖνο τὸ Φιλοχτήτη θὰ βροῦμε τὸ πρωτότυπο τοῦ μοναξιώτη ναυαγοῦ, τοῦ ἐγκταλειμμένου, ποῦ ξανάζησε μεγάλος καὶ τρανὸς καὶ γιὰ νὰ συγκινήσῃ ἄπειρους ἀναγνώστες στοὺς ἥρωες τοῦ Δανιὴλ ντὲ Φόε καὶ τῶν κατοπινῶν του.

Δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ζηγηθῇ ὁ λόγος τῆς μεγάλης κι' ἀδιάκοπης ἐπιτυχίας ποῦ βρῆκαν ὅλα σχεδὸν τὸ βιβλία μὲ ὑπόθεση ρομπισιάνικη. Ὁ ἄθροπος σύφωνα μὲ τὸν παλιὸ δρισμὸ τοῦ Ἀριστοτέλη εἶναι ζῶον πολιτικόν· δὲ μποροῦμε νὰ φανταστοῦμε

(*) Ἄρθρο ποῦ δημοσιεύτηκε στὴν Ἱταλικὴ φημερῖδα «Magosco» στὶς 5 τοῦ Μάρτη.

τὸ ἄτομο χῶρια ἀπὸ τὴν κοινωνία, καθὼς δὲν εἶναι δυνατό νὰ σκεφτοῦμε ἕνα ἄτομο χωρὶς ἄλλα ἄτομα ποῦ συνυπάρχουν μ' αὐτό. Ἐνας ἄθροπος ἀληθινὰ μόνος, ἀφειμένος στὸν ἑαυτὸ μου, ἄθροπος ποῦ ἔπρεπε νὰ λογαριάζῃ μονάχα στὴ δυνάμη του καὶ στὸ ἐρευρητικὸ του γιὰ νὰ βγῇ ἀπὸ τὴν ἀμηχανία, εἶναι γιὰ τὴ φαντασία μας ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ περιέργα καὶ μὲ τὸ πιὸ μεγάλο ἐνδιαφερό φαινόμενα, κ' ἴσα μὲ τέτοιο σημεῖο, ποῦ οὔτε κἀν σκεφτόμαστε γιὰ τὴν ἀληθοφάνεια ποῦχουν μερικὲς περιπέτειες. Ἐπειτα ὁ ἄθροπος—πρῶτα κάθε ἄθροπος κ' ἔπειτα ξεχωριστὰ ὁ πολιτισμένος καθὼς λέμε—δὲν ἔχει μονάχα ἀνάγκες φυσικὲς μὰ καὶ ἠθικὲς· κ' ἡ ἱκανοποίηση αὐτῶν δὲν τοῦ χρειάζεται λιγώτερο ἀπ' τὴν ἱκανοποίηση ἐκείνων, ἂν θέλῃ νὰ μείνῃ ἄθροπος καὶ νὰ μὴ γίνῃ ζῶο. Σ' αὐτὴ τὴ φιλοσοφικὴ νὰ ποῦμε ὅψη ποῦ μᾶς δείχνει τὸ ρομπισωνικὸ πρόβλημα, πολὺ λίγο πρόσεξαν καὶ ὁ ντὲ Φόε καὶ οἱ πολυάριθμοι μιμητῆς του. Θὰ κατόρθωνε ὁ Κροῦσος τοῦ νὰ μείνῃ ἄθροπος, νὰ κρατήσῃ ἀπειράχτα τὸ λογικὸ του καὶ τὶς ἠθικὲς του ιδιότητες, ἂν ἔμενε τόσα χρόνια ἀληθινὰ μονάχος;

Σὲ μιά βμιλία μὲ τὸ συγγραφέα τοῦ βιβλίου, ποῦ μοῦ δίνει εὐκαιρία νὰ γράψω αὐτὸ τὸ ἄρθρο, σωστὰ παρατηροῦσε ὁ Gaston Paris, ὁ μεγάλος—κρίμα ποῦ πέθανε—ρωμανιστῆς, πὼς ὁ ἄθροπος τοῦ ντὲ Φόε παρουσιάζεται μοναξιώτης σὲ χωριστὴ σημασία. Κι' ἀλήθεια ὁ ρομαντογράφος τοῦ βάζει στὰ χέρια πράματα κ' ἐργαλεῖα ἀπ' τὸ ναυαγισμένο καράβι, ὅλα τῆς πολιτισμένης ζωῆς καὶ ποῦ μ' αὐτὰ γίνεται ἡ ζωὴ εὐκόλη κ' εὐχάριστη: τοῦ δίνει γιὰ συντρόφους στὸ νησί ἕνα σκυλί κ' ἕνα παπαγάλο: καὶ χῶρια ἀπ' ὅλα αὐτὰ—καὶ νὰ τὸ πιὸ μεγάλο λάθος του—τοῦ δίνει ἀκόμα τὴ Γραφή. Μὲ τὴ Γραφὴ ὁ Κροῦσος δὲν εἶναι πιά μόνος: φτάνει νὰ τὴ διαβάξῃ καὶ θυμάται τὰ νύκτα του, τοὺς συναθρώπους του, τὸν κόσμον ποῦ ζοῦσε, τὴν ἀθρόπινη κοινωνία μ' ὅλες τὶς λύπες καὶ τὶς χαρὲς της. Ἔστερα βρίσκει τὸν πιστὸ Παρασκευᾶ—κ' οἱ δύο τους πιά χωριὰ.

Αὐτὴ εἶναι ἡ μοναξιά ἡ εἰδυλλιακὴ, ὄχι ἡ σκοτεινὴ, ἡ ἀπελπιστικὴ ποῦ φέρνει στὸ μέτωπο γραμμένη μὲ ἀπ' τὶς τρομερὲς αὐτὲς λέξεις: θάνατος, τρέλλα, ἀποχτήνωση. Ἡ ἀλήθεια ἦρθε στὸ νοῦ ὄχι ἐνὸς μονάχα συγγραφέα: ἀπ' τὸ μεγάλο καὶ τρανὸ Βοκκάκιο, ποῦ μᾶς δείχνει στὴν ἱστορία τῆς Madonna Beritola, ἐγκαταλειμμένη στὸ νησί τῆς Πόντζας «τὴν εὐγενικὴ γυναῖκα... ποῦ κατάν-

ἀπὸ τὸ Ρόδιο Πρωτογένη. Ἄλλὰ τώρα, φίλε, εἶναι ἡ ὥρα τοῦ φαγητοῦ· οἱ ψαράδες τοῦ Ἐρμου μοῦφεραν καραβίδες καὶ στὰ βουνὰ τοῦ Τρωῶλου οἱ ἀνθρωποὶ μου ἐκυνήγησαν ζαρκάδια, ποῦ τώρα εἶναι σπάνια, γιὰτὶ τᾶφαγαν ὅλα οἱ Μακεδόνες. Οἱ δούλοι μου εἶνε ὡμορφότεροι ἀπὸ τοὺς σκλάβους τῶν βασιληᾶδων τῆς Ἐφεσσοῦ, οἱ κόρες τοῦ γυναικωνίτη μου τραγουδοῦν καὶ χορεύουν σὰ νύκταν θυγατέρες τοῦ Ὀρφέου· μείνε νὰ γεφεῖς μαζὴ μου καὶ μίλιε μου πάντα γιὰ τέχνη».

«Κάθουμαι» εἶπε «μ' ὅλο ποῦ δὲν εἶνε ὥρα γιὰ συμπόσια. Λίγο πρὶν σὺν ἔφυγα ἀπὸ τὴν Ἐφεσο ὁ κόσμος ἦταν ἀνακατωμένος· ὁ λαὸς γυροῦει ἑλεφτερίες καὶ δικαιοῦματα ξέροντας πὼς ὁ Μακεδόνας θὰ τὸν βοηθήσει· ἀφοῦ ἐνίκησε».

«Ἐνίκησε;»

«Ναί, τρεῖς μέρες εἶνε· στὸ Γρανικὸ ποταμὸ ἀντίκρουσε στὸ ἀντίκρου φρούδι τὸ στρατὸ τοῦ βασιλῆ τῆς Ἀσίας· καὶ καταφρονώντας τοῦ ποταμοῦ τὸ ρέμα καὶ τὸ ἀπόγκρημο κρεβάτι του, λέγοντας πὼς δὲ θὰ τὸν ἐμπόδιζε τὸ μικρὸ ἐκεῖνο τραφοῦλι, ἀφοῦ τόσο εὐκόλα εἶχε διαβῇ τὸν Ἐλλήσποντο, ὁ ἴδιος ἔδωκε τὸ παράδειγμα καὶ μὲ τὴ βαρεῖα λόγχη στὸ χέρι καβαλλάρης ὄρμησε στὸ νερό. Οἱ ἄντρες του ἄφοβοι τὸν ἀκολούθησαν· καὶ συνταγμένοι ἀνέβηκαν

«Μ' ἀρίσει» εἶπε ὁ Ἀπελλῆς εὐχαριστημένος «οἱ εἰκόνας μου νᾶναι σιμά στὶς δικές σου· ποιὲς θὰ προτιμήσουν οἱ κατοπινοὶ μας; θὰ βρίσκονται σκοτισμένοι ἂν μεγαλύτερος ἦταν ὁ ζωγράφος τῆς Κῶς